

*Даценко Ірина Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ*

*Науковий керівник:
Старицька Ольга Олексіївна,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВОГО МЕТОДУ В КОМПАРАТИВІСТСЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Необхідність вивчення проблем порівняльного правознавства багатогранна. Це пояснюється як практичними, так і теоретичними причинами. Теоретичне значення досліджує методологічне значення порівняльного правознавства та його місце в системі правових категорій наук. Практично цікавими є можливості визначення закономірностей розвитку національної правової системи, їх специфіки, характеристики та місця в міжнародно-правовому просторі.

Множинність різноманітних за конкретними властивостями елементів, що входять до правової системи, робить її особливо циклічною [1, с. 16]. Тому в процесі вивчення правової системи необхідно вивчати її елементи не окремо один від одного, а порівнювати, тобто одночасно вивчати їх взаємодію у зовнішніх, внутрішніх відносинах та їх взаємозалежність.

Серед відомих зарубіжних компаративістів, які глибоко вивчили теоретико-правові аспекти порівняльного правознавства, особливо при вивченні правових систем слід назвати таких як Р. Давид, М. Ансель, Г. Гаттерідж, К. Цвайгерт, Л.-Дж. Константінеско, Х. Кьотц, К. Осакве та ін.

Навіть за радянських часів ця проблема була в центрі уваги С. Зівса, В. Туманова, А.Х. Саїдова, А. Тіллі, М. Файзієва, Г. Швекова та інші, які залишили цінний науковий матеріал про методи порівняльно-правового дослідження, види порівнянь, зв'язку порівняльного правознавства з іншими науками, почалося з аналізу порівняльного правознавства як особливого напрямку радянської юриспруденції.

В Україні цей напрямок досліджень знаходиться на сучасному етапі відзначений працями В. Денисова, В. Забігайла, О. Кресіна, П. Мартиненка, Н. Оніщенко, О. Тихомирова, Є. Харитонова та ін.

Порівняльне правознавство ґрунтується на свідомому, теоретично і методологічно обґрунтованому використанні порівняльного методу як основного конкретного наукового методу дослідження, метою якого є досягнення порівняльних висновків. Суть порівняльно-правового методу полягає у порівнянні явищ і процесів правової дійсності різних країн з метою виявлення подібних чи відмінних характеристик між цими явищами та процесами, а також термінів, які вони позначають [2, с. 4]. Порівняльно-правовий метод переважно сприяє накопиченню емпіричних знань. Теоретичні знання здобуваються іншими науковими методами [3, с. 11]. Порівняльно-

правовий метод багатofункціональний, оскільки використовується як на теоретичному, так і на емпіричному рівні пізнання; крім того, він характеризується оціночним підходом. Оцінка є істотним і необхідним елементом будь-якого порівняння.

Ю.О. Тихомиров наводить шість методичних правил, так званих «ноу-хау», які мають застосовуватися в порівняльному правознавстві.

1. Правильний вибір об'єктів порівняльного аналізу та коректна постановка цілей, обумовлених його природою й потребами суб'єкта порівняльного правознавства.

2. Проведення правового порівняння на різних рівнях з використанням методів системно-історичного, логічного аналізу, аналогії для з'ясування як внутрішніх зв'язків і залежностей у рамках правових систем, що порівнюються, так і їхнього розвитку в контексті конкретної держави і суспільства.

3. Правильне визначення ознак правових явищ, що порівнюються, норм, інститутів тощо, усвідомлення суспільних і державних завдань, вирішення яких зумовило їх появу і розвиток.

4. З'ясування ступеня подібності й відмінності юридичних понять і термінів, що використовуються в співставних правових системах, актах тощо.

5. Розробка і застосування критеріїв оцінки подібності, відмінності та незіставлюваних правових явищ, інститутів і норм.

6. Визначення результатів порівняльно-правового аналізу і можливостей їх використання в нормотворчій діяльності, в розвитку законодавства та його галузей, в практиці правозастосування [3, с. 163].

Крістофер Осакве (США) назвав трьох «китів», на яких базується методологія порівняльного правознавства в США. Це, по-перше, методи порівняння, по-друге, правила порівняння, по-третє, механізм порівняння. Він вважає, що використання будь-якого методу залежить від цілей, які ставить перед собою дослідник. Як правило, використовуються такі методи:

1) текстуальне порівняння з метою виявлення, який текст найбільше підходить для імплементації до національного законодавства;

2) функціональне порівняння, при якому порівнюється не текст, а функції, які забезпечує той чи інший інститут права;

3) концептуальне порівняння для порівняння концепції правового інституту, що розглядається, в цілому;

4) проблемне порівняння для з'ясування, як та чи інша проблема вирішується в різних країнах і чи є можливим застосування конкретного рішення для даної національної правової системи [4, с. 165].

Особливого значення в науці надається теоретико-методологічній ролі порівняльного правознавства, яка традиційно зводиться до широкого використання порівняльного методу в процес пізнання юридичної матерії.

Уже не йдеться про звичайне зіставлення, а про порівняльно-правовий метод, що дає змогу виявити спільне і специфічне в різних правових сім'ях, виявити специфіку їх функціонування та тенденцій розвитку. Як пише М. Марченко, не дивлячись на свою відносну самостійність і методологічну значимість, порівняльний метод по відношенню до процесу пізнання (у

співставленні і протиставленні) правових систем і правових сімей виступає лише в якості метода порівняльного правознавства [5, с. 63].

Останнім часом в Україні посилюється науковий інтерес до порівняльного правознавства не як наукового методу, а як самостійної науки. І як стверджує О. Скакун, оформлення порівняльного правознавства як самостійної науки вже завершено. До складу цієї науки входять: предмет науки та методологія, система науки, її функції, наукова термінологія і категорії, історія науки, її соціальне призначення [6, с. 558 – 559].

Використання порівняльно-правового методу полягає лише у виявленні порівнянних об'єктів загального, спеціального та індивідуального, не вдаючись до їх вивчення, що є метою порівняльно-правового аналізу як ефективного засобу для всебічного дослідження державно-правових проблем і явищ.

Таким чином, у рамках порівняльно-правових досліджень виділяють велику кількість видів порівнянь. Кожен із цих видів передбачає розробку та застосування відповідних методичних правил, дотримання яких сприятиме успішній реалізації порівняльного правознавства.

Список використаних джерел

1. Чурсин В. Д. Цикличность в правовой системе. Ставрополь : Изд-во Ставроп. ун-та, 1998. 97 с.
2. Обротов Ю. М. Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2003. 38 с.
3. Порівняльне правознавство: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / В. Д. Ткаченко, С.П.Погребняк, Д. В. Лук'янов; За ред. В.Д.Ткаченка. - Х.: Право, 2003. 274 с.
4. Осаке К. Сравнительное правоведение в схемах и определениях: Общая и Особенная части. Москва : Дело, 2000. 256 с.
5. Марченко М. Н. Теоретико-методологическая и практическая значимость сравнительного правоведения // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку / За ред. Ю. С. Шемшученка, О. В. Кресіна. Київ : Логос, 2006.
6. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учеб. Харьков : Консум, 2000. 703 с.

